

Lucija Stepančič

Štefan Kardoš:
Veter in odmev.

Murska Sobota: Franc-Franc, 2015.

Pa recimo, da na tem mestu nimam namena dodajati svojega prispevka k že tako dovolj razbohotenim debatam o pasivnosti slovenskega literarnega junaka, o tem, kam to vodi in kaj to pove o nas. Nekoliko bolj produktivno bi bilo razpravljati o tem, ali mora biti roman o dolgočasnežu res nujno dolgočasen in ali bi se morda o omlednem protagonistu dalo pisati sočno in vznemirljivo. Najlepše pa bi bilo seveda najti kopico prepričljivih primerov, ki bi potrdili, da se značaj protagonista na zanimiv način razhaja z atmosfero pisanja samega, začeni z luzerji, ki postanejo presenetljivo kompleksni in zanimivi, ko se jih loti Čehov. Vendar se moram na tem mestu omejiti na Kardošev roman *Veter in odmev*, ki tozadevno ne prinaša prav nobenega presežka in v katerem junak, ki ne ve, kaj hoče, zgolj zrcali avtorja, ki ne ve, kako bi se tega lotil, bralec pa skupaj z njima stopica na mestu, pa čeprav v ritmu, ki hoče spominjati na burlesko in celo namiguje na veliki finalni obračun, a mu prave sape zmanjka že na začetku.

Zgodba o izgublencu, ki mu mora pri petinštiridesetih letih službo poiskati stric, se sicer začinja z rilkejevsko ubrano poduhovljenostjo težke kategorije. Adam Teodor Vogrinski, o katerem teče beseda, neutrudno že skoraj deset let žaluje za pokojno ženo, pri čemer pleteniči o “večni reki”, “vesoljni duši” in “hrepenenju po vesoljni glasbi”, živi v očetovem stanovanju in od njegove pokojnine, se ukvarja izključno sam s sabo in z zapiski za

svojega psihiatra ter povsem zgreši odraščanje sina, ki pri osemnajstih za vedno odpotuje na Vzhod. Kmalu zatem ga preseneti ponudba za službovanje v Gorenjem selu, zakotni vasi na meji z Avstrijo. Tja odpotuje že med poletnimi počitnicami, učiteljjevanje tako daleč od rodnega fotra naj bi mu prineslo duševni mir, tako nekako si predstavlja svoje novo življenje, ki so ga v ozadju zanj zrežirali drugi (vedno drugi!). Da so njegove sanje o miru precejšen nesporazum, si lahko kar mislimo, pa ne le zato, ker je “kot akademsko izobražen glasbenik prepotoval na desetine dežel na petih celinah sveta, skoraj dve desetletji sta z ženo in pridruženimi glasbeniki nastopala vsepovsod, v beznicah in pravih koncertnih dvoranah”. Adam se namreč znajde sredi megalomanskih načrtov tamkajšnjega župana in ravnatelja osnovne šole, ki kot samodržec v svojem gorskem zakotju obvladuje vse in vsakogar, obenem pa izgublja stik z resničnostjo. Od prihoda Adama v vlogi novega učitelja glasbe, ki na videz ne bi mogel biti bolj neškodljiv, pa situacija začne uhajati izpod nadzora, vse do končne katastrofe.

Precej obetavna ekspozicija, bi se lahko reklo, a čemu potem pripisati, da roman kljub namigom na aktualnost in nenehnemu zatekanju k posebnim učinkom ostaja trdovratno dolgočasen? Že sam Adam, pa naj bo še tako velikopotezno opremljen z nesrečami in smolo vseh vrst, ob vsem opletanju z Rilkejem in ruskimi klasiki s svojo medlostjo zgolj živcira. Za sabo ima menda svetovno glasbeno kariero, obnaša pa se kot invalid, ki nikoli ne stopi iz stanovanja. Ženske se še kar mečejo za njim, a so vsa srečanja enako patetična, blodna in zavajajoča, tako kot so zavajajoči in nedosledni tudi vsi ostali prizori in medsebojni odnosi v tem romanu, verjetno zato, da bi bilo videti, kot da tip še vedno vzorno žaluje za ženo (če bi mu res toliko pomenila, bi se raje malo bolj pobrigal za sina). Vse je kot nalašč za nakladanje o tem, da “človek ne more z gotovostjo vedeti, kaj natančno mu angeli sporočajo. Če ti na duši leži le drobna senca krivde ali strahu, bodo vsi naporji zaman, govorica angelov je dojemljiva le čistemu srcu.”

Avtor je dosleden vsaj v svoji nedoslednosti: tako kot Adam je tudi večina drugih oseb scimprana skupaj iz lastnosti, ki se ne povežejo v prepričljivo celoto. Značilen primer je zapeljiva Adriana, ki se Adamu pride nastavljat, potem pa z njim raje žaluje za pokojnim sinom (že Adam ni prav mlad, ona pa je od njega še krepko starejša, torej jih seka že čez šestdeset, pa se celotna vaška scena vseeno kuri samo nanjo). Enako konfuzno je opisana tudi žena Adamovega največjega sovražnika, “inteligentna in prelepa, a malo preveč konservativna in gospodovalna ženska”, ki kot nič zavrže kariero arhitektke, da bi se posvetila soprogu in otrokom (kar bi logično morda še šlo, čeprav ni kaj prida zanimivo), potem pa se po petnajstih

letih zakona in predanega gospodinjenja prav tako v trenutku prelevi v seksualno sužnjo, "gejšo in vrhunsko prostitutko", in to samo zato, da bi ustregla možu, ki se vrne s celotedenskega intenzivnega vlačuganja. Halo? Ali ni bilo rečeno, da je ženska inteligentna (kar koli naj bi to že pomenilo)?

Pri moških karakterjih so na delu predvsem stereotipi, v prvi vrsti to velja za župnika, ki pri spovedi prav po srednjeveško privija seksi grešnico: "Prihajala je in zahteval je podrobnosti. Mesene pikantnosti, da jo je bilo pred njim v dno duše sram, on pa ji je risal podobe pekla. In on je bil tudi tisti, ki ji je v naslikanem peklu nalagal kazni in se izživljal nad njenim grešnim mesom. Satanovo obličje je imelo poteze njegovega obraza. Ne-ka tujerodna slast ga je gnala, da je hotel še in še poltenih podob, njegov bikovski rep se je razkačen prebujal iz dolgoletnega spanja." Pri drugem stereotipu, bruseljskem birokratu Petru Verhoevnu, najdemo "občutek, da živi življenje v sanjah nekoga drugega", kar je votla, literarno že precej izpeta in zguljena fora, ki se pozneje niti prepričljivo ne izrazi, kaj šele, da bi se nadgradila. Vrhunec naivnosti pa predstavljajo črno-beli odnosi, poleg nasprotja med Adamom, ki naj bi bil čist kot solza, in diaboličnimi vaškimi veljaki z županom in župnikom na čelu je tu še že omenjeni Peter Verhoeven, že kar smešno preobložen s samimi negativnimi lastnostmi, poleg vseh pesjanstev, ki krasijo bando kravatarsko, ga pri štiridesetih zvijejo še strast do poniževanja žene in sodelavcev, kleptomanija in promiskuiteta, vse skupaj pa učinkuje prav tako za lase privlečeno kot pozneje njegovo nenadno spreobrnjenje.

Atmosfera bi lahko bila eden močnih adutov tega romana in avtor se že v začetku precej potrudi z namigi, da je mračnijaško zakotje prepolno takšnih in drugačnih skrivnosti, njegova navidezna domačijskost pa obetavno dvoumna. Toda v nadaljevanju je vse Kardošovo pisanje eno samo prizadevanje, da bi obdržal bralčevo zanimanje, nenehno se trudi s podrobnostmi, ki naj bi poživile dogajanje, a se ne povežejo v trdno celoto in s svojo razdrobljenostjo razsujejo še tisto, kar bi lahko bilo prepričljivo, ter kvečjemu uničujejo tempo pripovedi, ki se le še mukoma vleče od enega nabuhlega in razvlečenega poglavja do drugega. Nazadnje na sceno privleče še županovega vnuka, ki se zna po mili volji narediti nevidnega, "zmagovalko evrovizijske popevke" in staro devico, ki javka "nikarte, nikarte", a niti vse to mu ne pomaga prav dosti. Tako kot ne pomagajo številne literarne iluzije, navedki in primerjave.

Kardoš izmenično stavi na zelo različne konje, najprej naj bi bila to parapsihološka drama o vdovcu, ki ostaja obseden s pokojno ženo (kar je glede na to, da jo je poročil menda zaradi številke nedrčka, precej

presenetljivo), s tem, da niti ni dovolj prepričljivo pojasnjeno, zakaj naj bi sploh storila samomor (tega so seveda krivi drugi, jasno). Takoj za tem pa se najdemo sredi nečesa, kar bi želelo biti družbena satira na račun samovšečnih provincialnih županov, pa lirična meditacija, navdihnjena z morbidno lepoto osamljene province, jazzovski patos ("Tretji večer zapored smo igrali v beznici, ljudje so prihajali zaradi piva, bili smo le zvočna kulisa, a smo se vseeno počutili kot bogovi"), ob čemer sledimo nešteto banalnim in odvečnim podrobnostim iz šolskega življenja. Ob toliko različnih trikih nazadnje ne vžge nobeden.